

Da l'Ollanda fin en l'Africa dal sid

Ina revista davart l'instrucziun da linguatgs

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ «Taalunie»*, revista da l'Uniun linguistica ollandaisa-flama (ULOF), publidgescha artitgels instructivs ed interes-sants en connex cun l'instrucziun da plirs linguatgs en l'Europa e sin auters continents. Il segund numer da 1999 maina tgi che legia tar immigrads en ils Pajais bass, lur entras Luxemburg, Polonia e Grezia fin sur la Crusch dal sid.

Per integrar ils immigrads

L'emprim artitgel descriva «Nieuwe Buren» («Vischins novs»), curs d'ollandais che var 20 000 esters en ils Pajais bass fan cun in computer. I sa tracta d'in film che mussa situaziuns dal mintgadi, fa dumondas al scolar e curregia ses sbags. Sche quest clicca sin ina resposta fallada, lura replica il magister electronic per exempl: «Jau n'ai betg dumandà quants uffants che vus avais, mabain quantas uras emnillas che vus lavurais» (p. 4). Grazia a la pa-zienza perpetna da la metoda, pon ins em-prender plaunsieu il linguatg. Il curs instruescha plinavant areguard las isanzas dal pajais: «Ils Ollandais stantan gugent en lur atgna chasa e n'en betg adina cuntents sch'insatgi entra be uschia (...). Tenor ina isanza ollandaisa main'ins in matg fluras tar ina visita (...). Vus duais savair che la blera glieud en ils Pajais bass ha gugent sch'ins arriva da l'ura cunvegnida» (p. 6). Mintga chapitel indigescha sia finamira didactica per ollandais sco era per arab, englais, franzos, spagnol e tirc. En Flandra dovr'ins il medem linguatg ollandais-flam (OF) sco en ils Pajais bass, però la vita da mintga di è in pau autra; perquai han ins elavurà ina varianta flama da «Nieuwe Buren».

La plurilinguitad da Luxemburg

Ordvart interessanta, gist per in public ru-mantsch, è la contribuziun dal schurnalist Paul Luttkhuis davart ils linguatgs da Luxemburg, meglier ditg dal gronducadi; era ina provinza vallona limitrofa ha num Luxemburg. «Paucs pajais europeics èn pluriliings en maniera usch' evidenta sco lez tri-angulet tranter Belgia, Frantscha e Germania. Tgi ch'al visita frunta cunzunt cun franzos e tudestg e vegn chapì bain per damadus. Sin via daud'ins cunzunt luxemburgais, bunamain la suletta tschantscha ch'ils indigens discurran ensemen» (p. 10). Il Luxemburg istoric cumpigliava era l'intsches da l'actuala provinza vallona, part da Belgica pir dapi 1839; il rest è lura vegni il stadi autonom d'oz e ha mantegnì sia bi-linguitad tradizionala franzosa-tudestga, schebain ch'el n'aveva bunamain nagi-

burgais vallon u da linguatg franzos. Du-rant las duas guerras mundiales ha la Ger-mania attatgà ed occupà lez pitschen pajais limitrof. Per reacziun è il franzos vegnì la lingua dal dretg, ed ins ha promovì il dialect luxemburgais, il medem che vegn discurri er en las sdrimas limitrofas da Lorenna, Renania e schizunt Vallonia. Tenor la lescha da linguas (1984) è'l «il linguatg da la nazion luxemburgaisa. La lescha n'è dentant betg logica; ses artitgel 2 stabile-scha il franzos sco linguatg da las leschas, ed il 3 numna il luxemburgais ina da 'las linguas uffizialas', ensemen cun franzos e tudestg» (p. 13). En scoletta dominescha la tschantscha locala. «En l'emprima classa entschaivan ils uffants a leger e scriver per tudestg. In onn suenter emprendan els franzos sur il tudestg. Pir sin il stgalim sura da la scola primara vegn luxemburgais instruì sco rom (...). Aifer la magistraglia tem'ins savens che sia grafia fetschia vegnir confus ils uffants cura ch'els scrivan franzos u tudestg; per pli tard basegnan els domadus linguatgs, maneg'ins, perquai ch'ins sto ir en Frantscha, en Belgia u en versaquants cas er en Germania per fre-quentar in'universitat; ina tala na datti betg en il gronducadi» (pp. 12–13). Lut-tikhuis suuttastritga che l'instrucziun da luxemburgais vegnia memia tard e na tan-schia per disar la giuventetgna a leger en l'atgna tschantscha.

In'universitat polacca da l'Europa centrala

«Taalunie» rapporta lura cun satisfacziun davart la seziun d'OF a l'Universitat da Wroclaw en la Pologna dal sidvest, sper il cunfin tschec. L'autur scriva: «La seziun quinta tredesch collavuraturs, cun traïs professers ch'instrueschan var 140 persunas (...). Il studi da l'OF, dapi 1992 rom principal, garantescha contacts internaziunals cun Pajais bass e Flandra, dentant era cun universitads da pajais limitrofs, en il rom dal Program da barat per students da l'Europa centrala. Prof. Stefan Kiedron descriva vistas favuraivlas per tgi ch'em-prenda lez linguatg. Blers, cun finir lur studis, han survegni 'da tuttas sortas offer-tas da pazzas; in da noss students da pli baul è diplomat a Bruxelles' (...). Il mund dals affars s'interessa adina dapli per l'OF. 'Nus cooperain cun Vienna, Utrecht ed autres gruppas d'experts en la regiun per elavurar in curs d'OF kommerzial. Ussa s'approxima l'adesiun da Pologna a l'a Uniun europeica (UE). Lura survegna glieud che sa OF anc dapli pussaivladads, cunzunt sch'i han emprendì er in linguatg pli impurtant, sco l'englais e il tudestg (...)» (p. 18). La cooperazion tranter

Vienna e Wroclaw fa endament ils passa dus tschientaners tranter 1526 e 1740, cura che questa citad, numnada lezza giada Breslau, appartegneva als pajais da Habsburg, ensemen cun quai che furma oz la Tschechia. Da la geografia na pren-d'ins usch' sper cumià.

«Nagin problem» en Grezia

1998 ha l'Universitat da Maastricht, chapi-tala dal Limburg «ollandais» (i dat er in Limburg flam), incumbensà dus delegads d'ir a Tessalonic per perscrutar la pussaival-dad da stabilir l'OF sco rom en l'univer-sitat da questa citad. L'ULOF finanziass ils emprims dus onns, e Tessalonic duess lura s'obligar formalmain a manar la sec-zuon d'OF durant almain otg onns. Ils dus Limburgais èn arrivads là en schaner 1999. La citad «fa ferm endament la lunga dominaziun tirca (...) en ina da las cun-tradas las pli bellas dal mund, cun fulla, autos che tiban, basars orientals, chauns pers, vendiders sin via, savur da pesch, er-vas, charvun da lain e paunins da sesam, maschadada cun aria da la mar e diesel da las bartgas (...). Ils umans èn amicabels, ospitals e plain mirveglia. Lez pievel giauxa la vita malgrad la situaziun econo-mica savens nauscha» (pp. 7–8). Las trac-tativas cun l'universitat han entschavì fitg bain. Lura è dentant succedi insatge ch'ins n'avess betg spetgà en Grezia, commem-bra, sco ils Pajais bass, da l'UE e da l'Organisazion dal patg da l'Atlantic nord (OPAN). «Ils bombardaments da Cosovo han chaschunà ina ferma antipatia en Grezia. Be ina giada avainsa sentì qui personalmain; durant ina festa d'anniversari ans han ins attatgads en ina discussiun fitg vehementa areguard la tenuta da l'OPAN en lezza guerra». En matg ha il rectorat dà part als dus Limburgais che

«das finanzas na tanschian per introducir l'OF sco rom». Els han pia «clamà en agid il consul onurar dals Pajais bass, negoziant grec efficazi ed amitg persunal da la vice-rectura». Era l'ambassada dals Pajais bass als sustegna. Els han concludì lur artitgel en avust cun ina locuziun greca che vul dir: «Nagin problem, mes char!» (p. 9).

Sut la Crusch dal sid

Il «diari» da la scriptura Nelleke Noorder-vliet davart il viadi da quatter persunal-tads litteraras en l'Africa dal sid fa quitads a tgi che legia. Ils lioms tranter lezza terra ed ils Pajais bass van enavos enfin 1652, cura che la Cumpagnia ollandaisa da l'In-dia orientala ha stabili sper il Cap da buna speranza in'agentura ch'è creschida ferm en il curs dal 18avel tschientaner. Blers Ollandais èn vegnids a star là e han sa

mischadads cun nairs e cun sclavs impor-tads da Java; igl è naschi ina populaziun alva e da «kleurlinge» («colorads», q.v.d. mulats) che discurriva la tschantscha dals Pajais bass. Cun l'occupaziun franzosa sut Napoleon ha l'Ollanda stuì renunziar a ses possess dal Cap; il linguatg è i atgnas vias e ha survegnì il num d'«afrikaans» («afri-can») ed in'ortografia nova. 1948 ha la partida dal pievel da derivanza ollandaisa suprendi la regenza dal pajais e stabili plaun a plaun l'uscheditga «apartheid», pia la subordinaziun politica ed econo-mica e la zavrada rassista da la majoridad naira. Ils Pajais bass, sco blers auters stadiis democratics, han rut lur relaziuns cultu-ralias cun l'Africa dal sid. 1992–1994 han ils alvs renunzià a lur privilegis. Dunna Nelleke commentescha: «Il boicot cultu-ral ha chavà in foss ch'i n'è betg lev da cu-vrir. Davos l'ospitalitat ed ils pleuds amica-bels sentivi savens ina reproscha mitta, perquai che nus sco fragliuns da linguatg enclegian usch' pauc l'apartheid (...) e n'hajan nagin egl per la violenza dals nairs ed il bainstar ch'cls alvs hajan dà al pajais» (p. 20). Gea, «fragliuns da linguatg». «Afrikaans» ed OF èn atgnamain idioms dal medem linguatg. En in'universitat ha l'autura manà una gruppa da students e docents che translatavan d'«afrikaans» en OF. «Ins po surveser gist ils pitschens spu-staments da senn, e las differenzas cultu-ralias èn pli grondas co quai ch'i para a prima vista» (p. 22).

In avegnir malsegir

Co vai vinavant cun l'«afrikaans»? Ils umans ch'al discurran sa sforzan da chat-tar in plaz en ina societat da pliras razzas ingio che «l'englais vegn adina dapli il lin-guatg cuminaivel». L'autura conclude: «Chara Africa dal sid, nus ta cuin quella absenza da quitads ch'ans possibilitescha da scriver e patratgar en nossa atgna tschantscha en Flandra ed en ils Pajais bass, (...) la schientscha d'in avegnir seguir cun ina constituziun che garanteschia la libertad e cun ina convivenza basada sin la toleranza. Mintga persuna che jau entu-pava hai dumandà suenter sia opiniun davart l'avegnir. Nagina saveva tge ch'ella stoppia maniar. Varsaquantas eran in pau optimistas, las bleras dentant sombras» (p. 22). Dunna Nelleke mussa pia in aspect d'in problem che vegn ad ans fatschentiar durant ils decennis vegnints, numnada-main ils contacts e conflicts tranter nossa cultura europeica e quellas dals pajais en svilup.

* Adressa: Lange Voorhout 19, Postbus 10595, NL-2501 HN 's-Gravenhage. Telefax 0031 (0)70 365 98 18. Posta electronica: secr@ntu.nl